

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Religionsvetenskap (61-90), 15 hp

EXAMENS ARBETE

Judisk identitet i Sverige

En studie av Judisk Krönika 2010-2011

Daniel Andrén

Religionsvetenskap 15hp

Göteborg 2017-06-08

Högskolan i Halmstad

Sektionen för lärarutbildningen

Religionsvetenskap 61-90 ht 11/12

Judisk identitet i Sverige

En studie av Judisk Krönika 2010 – 2011

Daniel Andrén C-uppsats

Examinator: Heike Peter

Handledare: Rikard Lagervall

Innehåll

1. INLEDNING	1
1.1. BAKGRUND	2
1.2. SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	3
1.3. TIDIGARE FORSKNING	4
2. TEORI	4
2.1. METOD OCH MATERIAL	5
2.2. RELEVANS.....	8
<i>Identitetsteori</i>	<i>8</i>
3. HUVUDEL	9
3.1. HISTORIEN SOM IDENTITETSKAPARE	9
3.2. ANDRA VÄRLDSKRIGET	10
<i>Att handskas med förintelsen.....</i>	<i>10</i>
<i>Direktkontakt med förintelsen</i>	<i>11</i>
3.3. AVSTÅNDSTAGANDE SOM IDENTITETSKAPARE	12
3.4. FALSK VÄNSKAP.....	12
3.5. ISRAEL SOM HELIGT LAND OCH DESS POLITIK.....	13
<i>Identiteten är att inte veta vilken identitet man har.....</i>	<i>16</i>
3.6. FAMILJEN	17
<i>Att gifta sig.....</i>	<i>18</i>
3.7. KULTUR OCH HÖGTIDER.....	19
3.8. INOMJUDISK DEBATT OCH DISKURS	22
4. ANALYS	24
5. RESULTAT.....	28
6. DISKUSSION	30
6.1. METODDISKUSSION.....	30
7. REFERENSER.....	32

Abstrakt

I detta arbete skriver jag om judisk identitet i Sverige så som den framkommer i Judisk Krönika 2010-2011. Vad det finns för knep för att skapa och upprätthålla en judisk identitet. Vad identifierar man sig med? Jag använt mig av tidskriften Judisk Krönika årgång 2010-2011 som primärkälla, med chefredaktören Jackie Jakubowski. Jakubowski har även skrivit vetenskapligt om judendom i Sverige. Teorier härstammar från Lasse Dencik, Anthony Giddens och Alberto Melucci. Melucci och Giddens använder en konstruktivistisk syn på identitetsbildande och Dencik skriver om en Davidsstjärna där han beskriver olika aspekter av judisk identitet. Arbetet belyser hur det är att vara jude i Sverige idag, vilka möjligheter som finns och också vilka hinder som kan tänkas finnas, så som det framställs i Judisk Krönika. Judar har genom historien varit förföljda och utsatta för försök till assimilation istället för integration, detta skulle kunna leda till att man är rädd för att visa att man är jude, att våga vara stolt för sitt ursprung. Undersökningen visar att det går att leva ett judiskt liv i Sverige, med vissa komplikationer. I skapandet och upprätthållandet av en judisk identitet i Sverige läggs fokus på såväl traditioner, familj som andra världskriget.

1. Inledning

I dagstidningar kan man idag läsa om trakasserier mot judar, vissa tycker att det är obehagligt att visa sig ute. Ortodoxa judar vågar inte gå med en kippa på huvudet, vissa täcker kippan med en keps, berättar Henrik. Man låter inte sina barn gå med davidsstjärnan eller andra judiska symboler på sig när de är ute på stan. ”Man vet helt enkelt vilka galningar de kan råka möta”, fortsätter han (Lukács 2007, sid. 30).

Man kan vara jude på många olika sätt, reformerad, ortodox eller konservativ. Det är de tre vanligaste inriktningarna. Det är också tre olika sätt att närma sig det moderna samhället. Inom den reformerade inriktningen finns bland annat kvinnliga rabbiner, Gud framställs som mer könsneutral och det räcker att ha en judisk far och en judisk uppfostran för att godtas som jude. Även inom konservativ judendom räcker det att ha en far och få en judisk uppfostran för att räknas som jude. Där finns också kvinnliga rabbiner. Den konservativa judendomen är konservativ i jämförelse med den reformerade, och inte i jämförelse med den ortodoxa. Inom den ortodoxa judendomen menar man, till skillnad från konservativ och reformerad, att Toran kom från Gud. Man deltar i samhällslivet, men på ett sådant sätt som inte strider mot de 613 buden (Groth, 2002, 268-274).

Det pågår en inomjudisk debatt om vem som räknas som jude och vem som inte gör det. Olika människor lägger olika stort fokus på olika händelser eller aspekter av den judiska tron, enligt vissa finns det ett rätt sätt, enligt andra räcker det att man har en judisk far för att räknas som jude. Sådana debatter är, eller kan vara, problematiska för en person i forlandet av sin identitet. Judar har varit utsatta på ett eller annat sätt i Europa under hundratals år. Man har, generellt sett, försökt assimilera – eller exkludera - istället för att integrera judar i olika länder under olika perioder. I Frankrike på 1800-talet fick exempelvis 112 rabbiner svara på frågor om hur de levde sina liv. Man ville vara säker på att de var normala, man ville att de skulle identifiera sig som fransmän och inget annat (Jakubowski 1993 sid. 111). Många judar assimilerades, konverterade till den katolska kyrkan. Det är, minst sagt, en brokig bakgrund som det judiska folket har i Europa.

Ordet identitet kommer från Latin och betyder ungefär *jag är jag* (Alsmark 1997, sid. 9). Vad som inryms i mitt jag är alltså jag, min identitet. Jag delade kök med en judisk kille under ungefär ett års tid. Jag minns att det tog lång tid innan han berättade om att han var jude. Jag menar inte att han försökte dölja att han är jude. Samtidigt så kändes det som att han ville veta att han kunde lita på mig innan han berättade. Han hade blivit utsatt för mycket rasism, som han kallade det, under sina dagar. I Judisk Krönika publicerades under 2011 en artikelserie som handlar om att vara jude i vardagen i Sverige. Så vad finns det för möjligheter till att skapa en judisk identitet i Sverige? Vad gör judar själva för att skapa och upprätthålla sin judiska identitet? För att det är viktigt för de flesta judar som figurerar i Judisk Krönika att ha kontakt med den judiska kulturen, vare sig man tror på Gud eller ej.

1.1. Bakgrund

Det har varit en brokig resa för judar i Sverige, ända sedan den första juden kom till Sverige, Aaron Isac, den första juden som kom till Sverige, kom hit år 1774. Man ville att han skulle hjälpa till med ökad penningcirkulation i landet. Han stod under konungens beskydd.

År 1782 fick judarna ”rättigheter” i Sverige. De fick bedriva handel med kläder och fick endast bo på Kungsholmen. Man skulle också visa genom sin klädsel att man var jude. Under 1870-talet fick judarna fullständiga medborgerliga rättigheter, samtidigt som de fick bedriva sina gudstjänster i mosaiska församlingar, som var det kristna begreppet på judendom. Även om de fick vara judar så fanns restriktioner. Så sent som 1920 var det i Sverige omöjligt att som jude ha en ministerpost i regeringen. Sedan 1937 har det varit förbjudet med shrita (religiös slakt) i Sverige. 1951 stiftades lagen om religionsfrihet i Sverige. 1978 återgick man i Sverige till beteckningen judisk församling och man fokuserade snarare på integration än assimilation (Jakubowski 1993, sid. 11). Judar i Sverige skulle nu alltså integreras, inte assimileras. År 2001 ändrades lagstiftningen i Sverige så att det skulle bli svårare att utföra omskärelse på pojkar av andra än medicinska skäl. Samtidigt som man har rätt att vara praktiserande jude så finns det lagar som försvårar. Det finns också antisemitism och fördomar som kan försvåra det dagliga livet för en jude i Sverige. En annan företeelse som komplicerar den judiska identiteten är debatten om vem som egentligen räknas som jude. Det är svårt, på grund av bristande förståelse från samhället, för vissa människor att berätta om sin religionstillhörighet, eller judiska identitet, på grund av vad som sker i Israel. Vare sig de stödjer Israel eller ej så blir de förknippade med Israels politik. Frågor som ”Vad fan är det ni

håller på med där nere?" är vanliga (Mehr, "Svensk och israel i Israel och Sverige" 2011). Det kan då vara svårt att vara öppen och stolt över sitt ursprung, över sin kultur, sitt arv. En annan bidragande orsak till att man upplever problem är att man är en minoritet. Man tillhör majoriteten samtidigt som man tillhör en minoritet på samma gång. Det finns debatter kring ämnet också. "Det är inte minnet av Farao, eller av Hitler, som skall vara grunden för en rik och meningsfull judisk identitet. Inspirationen måste komma från Moses." (David Hartman i Judisk Krönika Nr. 2 2011). Det finns ju de som ser andra världskriget som något viktigt i sin judiska identitet, eller skapandet och upprätthållandet av den judiska identiteten. Sverige är ett sekulariserat land där vi firar högtider som vilar på kristen grund. Vi har helgdagar, röda dagar i vår almanacka. Vi firar jul, påsk och midsommar (som i och för sig inte är en kristen högtid). På något sätt kommer vi inte undan kristendomen, den är med oss i vår vardag, färgar oss. Tideräkningen skiljer sig också den mellan den som används i Sverige och den traditionellt judiska. Hur är det för judar att skapa en identitet i Sverige? De är en officiell minoritet sedan 1999 och de har vissa rättigheter.

I Sverige är det inte lagligt att slakta djur på ett rituellt korrekt sätt, att efterleva kosher kan alltså vara problematiskt. Vi har heller inte röda dagar vid judiska högtider. Antisemitism i synnerhet, eller rädsla för det främmande i allmänhet är ett annat problem. Assimilering är ett annat problem för vissa. Att slussas in i ett samhälle som man bara till viss del vill vara del av. Många vill komma in i samhället, men alla vill inte räkna sig som helt och enbart *svensk*. Sabbat, shabe, eller shabbat, infaller varje fredag, inte heller detta bud är helt enkelt att efterfölja i ett land som Sverige. Idag lever någonstans runt 17000 judar i Sverige och inte ens hälften av dessa är medlem i någon av de tre judiska församlingarna i Sverige (Dencik 2007 sid. 25). Det finns med andra ord ett antal judar i Sverige som inte är med i någon församling, anledningarna till detta faktum är antagligen lika många som personerna som inte är medlemmar av någon församling.

1.2.Syfte och problemformulering

Syftet med min uppsats är att undersöka vilka faktorer framställs i Judisk Krönika som bidragande till skapande och upprätthållande av en judisk identitet i Sverige 2010-2011?

1.3. Tidigare forskning

Ett viktigt arbete kring judiskt liv i Sverige är en undersökning av sociologerna Lars Dencik och Karl Marosi, *Judiskt liv i Sverige – identitet, levnadsvanor och attityder bland medlemmarna i de judiska församlingarna i Sverige vid ingången till 2000-talet* (Dencik, 2007) Det är en undersökning som strävar efter att påvisa hur människorna i studiens liv påverkas av att de är judar och hur de lever sina liv här i Sverige.

Det är många som ser det som viktigt att föra sitt judiska arv vidare; 78,3% svarar att det är mycket viktigt att känna lojalitet mot sitt judiska arv. De utförde undersökningen genom att skicka enkäter till judar som är, eller var då, medlemmar i judiska församlingar i Stockholm, Göteborg och Malmö. Det är svårt, för att inte säga omöjligt, att dra några större generella studier om livet som jude i Sverige eftersom att de fokuserar på enbart dessa församlingar och de som inte är med i någon av dessa inte får chansen att svara. Samtidigt är det så att inte alla tillfrågade har besvarat enkäten.

Det finns fler studier och rapporter som skriver om judisk identitet, men allt har inte varit relevant för den här uppsatsen. Jag använder mig dessutom av forskning kring judisk identitet i teoridelen som följer längre ner i texten.

2. Teori

Min teoretiska utgångspunkt i uppsatsen är hermeneutik. Jag kommer därav att göra en hermeneutisk tolkning av det valda materialet med Denciks (Dencik i Jakubowski, 1993) teori om judisk identitet som utgångspunkt.

Per-Johan Ödman (2017) jämför den hermeneutiska tolkningen med att lägga ett pussel, där alla pusselbitar till en början ligger utspridda och den som lägger pusslet kan tänkas se det som omöjligt att få ordning på bitarna. Vid vidare granskning upptäcker personen mönster och börjar därigenom sammanfoga de olika mönstren, så att de bildar olika mönster som är delar av en helhet. Man behöver pusselbitarna för att bilda en helhet och, samtidigt, behöver man helheten för att skapa mening åt bitarna. Förförståelsen illustreras här på så sätt att det vore mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att lägga ett pussel om man inte vet vad ett pussel är (Ödman 2017, 97).

Ödman (2017, 99-100) beskriver den hermeneutiska cirkeln som en process där man tolkar delar för att förstå en helhet samtidigt som man inte kan förstå delarna utan att förstå helheten. Vidare förklarar Ödman (2017, 104) att cirkeln övergår i, eller snarare liknar, en spiral eftersom att tolkningen, eller omtolkningarna, av materialet kan appliceras på större helheter.

Det går naturligtvis inte att tolka texterna utan att på något sätt ta samhället utanför dem i beaktning, vilket påverkar min tolkning av texterna. Detsamma gäller personerna som omnämns i artiklarna; vilka de är påverkar såväl delar som helhet. Problemet här blev, på något sätt, att reda ut de olika begreppen del och helhet. Är det Judisk Krönika som fungerar som helhet, eller är det samhället som är helhet och magasinen som är delar och de olika texterna i magasinen som är mindre delar?

Jag går naturligtvis inte in i arbetet förutsättningslöst; jag har förkunskaper i religionen judendom och jag har läst på om identitetsteori. Förkunskaper i ämnet judisk identitet har jag främst fått från vänner och bekanta, samt föreläsningar och det är någonstans där frågeställningen har tagit form.

2.1. Metod och Material

Med Denciks davidstjärna, som förklaras längre ner, i bakhuvudet la jag ut pusselbitarna, d.v.s. magasinen på bordet och började leta efter mönster. Kunde jag hitta några ämnen som återkom? Det gjorde jag, och det var dessa ämnen som blev till rubriker i uppsatsen och det är texten under rubrikerna som analyseras utifrån Denciks davidstjärna, men hjälp av Giddens och Meluccis identitetsteori.

I den här studien kommer jag använda mig av litteratur som empiri i min undersökning kring hur man konstruerar judisk identitet i Sverige. Främst kommer jag att använda mig av tidskriften Judisk Krönika årgång 2010-2011 som empiri.

Jag kommer också att använda mig av vetenskapliga artiklar som empiri. Personerna som skrivit texterna är inte forskare som råkar vara judar, utan snarare forskare som skriver med egenskap av att de är judar. Det blir ett intressant perspektiv; de är judar som skriver i egenskap av att de är judiska vetenskapsmän, faktumet att dessa människor är pålästa och sakkunniga ger en bredd såväl som ett djup som jag finner relevant, just på grund av deras bakgrund och deras sakkunnighet inom ämnet judendom.

Jag kommer främst att utgå från en artikelserie i Judisk Krönika som behandlar problematiken som finns i att leva som jude i Sverige 2010-2011. Artikelserien är skriven av David Mehr som för tillfället är radiojournalist där han arbetar på p3.

Judisk Krönika är en tidskrift som kommer ut sex gånger om året, varje nummer innehåller artiklar om judar i Sverige och utomlands. Tidskriften är en judisk kulturtidning, som värnar om den judiska kulturen i Sverige. På deras hemsida beskriver man tidskriften på detta vis: ”Judisk Krönikas ambition är att vara en del av den svenska kulturen och samtidigt slå vakt om ett specifikt inslag – det judiska.” (www.judiskkrönika.se) Tidskriften behandlar inte enbart kultur, även religiösa ämnen diskuteras. Tidningens chefredaktör är Jackie Jakubowski. Jakubowski är sociolog och har skrivit även vetenskapliga verk om judendomen. Tidskriften är öppen och det är inte bara vissa som får komma till tals. Det är inte bara de religiösa som talar och det är heller inte bara de som inte ser sig som religiösa som pratar

Utöver Judisk Krönika kommer jag att använda mig av en bok som heter ”Judisk Identitet” (Jakubowski red. 1993). Det är en samling artiklar som är skrivna av judar i Sverige. Alla artiklar handlar inte uteslutande om judar i Sverige, men en del av dem kommer jag att använda mig av. Bland annat förklarar Lars Dencik sin teori i den här boken.

Judisk mosaik är en bok som är skriven av Daniel Andersson och Jonathan Peste, Judisk mosaik (Andersson & Peste 2008) är en samling artiklar. Man får läsa om den judiska religionen och en del om den judiska identiteten. Den här boken har jag tagit med för att jag ansåg att informationen jag fann i judisk krönika var bristfällig, den räckte inte till och i många fall beskrivs företeelser som högtider något ytligt i tidskriften, varför den här texten är nyttig för relevant information.

När jag valde litteratur som var utöver Judisk Krönika så ville jag i första hand ha texter som var vetenskapligt skrivna av judar. Judisk mosaik valde jag för att den beskriver det vardagliga livet på ett bra och vetenskapligt sätt.

Lasse Dencik är professor i socialpsykologi vid Roskilde Universitet och han har forskat mycket om judendomen i diasporan. Dencik utgår från en idé om en judisk *treenighet* (Jakubowski 1993, sid. 51). Han delar in den judiska existensen i tre hörnstenar där judendom som religion är en del, judiskhet som upplevelsefilter, en andra och Israels existens som den

tredje delen. Han anser att man kan bejaka alla dessa delar, men man kan också vara enbart engagerad i, exempelvis, staten Israel.

Andra identifierar sig med den judiska historien och fokuserar starkast på det. Dencik menar att de flesta av dagens judar svävar någonstans i mitten och har svaga förbindelser till alla tre definitionerna. Dencik lägger till en triangel för diasporajudar, dessa två bildar tillsammans Denciks Davidsstjärna, som fungerar som ett analysinstrument för att analysera judisk identitet.

I triangeln som Dencik tagit fram för judar i diasporan är medborgarskapet i Sverige och de rättigheter som följer med detta en av de tre spetsarna i Denciks treenighet, Svenskhet, som Jakubowski definierar som allt från det svenska språket till psalmer vid skolavslutningar (Dencik i Jakubowski, 52, 1993), är en annan del av triangeln, man har alltså två etniska identiteter, dels den judiska och dels den svenska. Med det menar Dencik (Dencik i Jakubowski 1993, sid. 52) att man genom sin uppväxt i Sverige har fått ett filter utifrån upplevelser som han menar är svenska. Exempel som han ger är Lucia- och midsommarfirande. ”Att vara svensk innebär att man ser på och värderar världen genom svenskhetens glasögon” (Dencik i Jakubowski 1993, sid. 52).

Den tredje hörnan i Sverige räknar Dencik som sekulariserad lutheranism. Även om Sverige är ett sekulariserat land så präglar kristendomen livet. Han menar att tro är något mer privat här, personer vill tjäna på sin religiositet. Han pekar på skillnader som att inom judendomen vet man på vilket sätt man ska leva sitt liv utifrån religionen; i Sverige ser man religionen snarare som en uppsättning av föreställningar. Han påpekar att det finns en uppfattning om att man i det sekulariserade Sverige ifrågasätter saker inom tron, vilket skulle kunna påverka en jude att ifrågasätta exempelvis nyttan med att fira sabbat.

För att förklara referensramarna för en jude i diasporan ritar Dencik en Davidsstjärna med sex olika punkter (Dencik 1993, sid 55). A: Judendom som religion, B: Judiskhet som upplevelsefilter, C: Israels existens, D: Sverige som hemland, E: Sekulariserad lutheranism som kosmologi. F: Svenskhet som upplevelsefilter. Detta är, menar Dencik, en jude i diasporans glasögon, det är utifrån dessa punkter som man ser världen. Man tar in både sin svenskhet och Sverige som hemland samtidigt som man väger in Israels existens. Det är

givetvis också så att olika personer identifierar sig olika mycket med olika delar av Denciks Davidsstjärna.

2.2.Relevans

Det finns tidigare litteratur som behandlar judisk identitet, bland annat det arbete som jag nämner under tidigare forskning. Det här är intressant för att jag kommer göra en analys av en judisk tidskrift och försöker ta reda på vad som nämns i den om skapandet av judisk identitet och hur tidningen själv bidrar till den judiska identiteten. Detta arbetet är relevant eftersom att det handlar om hur man skapar och hur man behåller sin judiska identitet i ett sekulariserat Sverige. Det intressanta i det här är att undersöka på vilket sätt judisk identitet kommer till uttryck i tidskriften Judisk Krönika 2010-2011.

Identitetsteori

Alberto Melucci, professor i sociologi vid University of Milan, för ett resonemang om att individen är mindre beroende av grupper och andra typer av tillhörigheter nu. Han menar att det är individen själv som skapar sin egen identitet. Företeelser som arv, var man bor och andra band är inte lika viktiga längre. Han menar att den viktigaste frågan kring sin identitet är ”vem är jag?” (Melucci 1992, sid. 122). Man är medlem i så många olika nätverk och man byter sociala grupperingar oftare nu än vad man gjort förr. Man skapar sin egen identitet ihop med andra och man passar in i flera olika sammanhang. Individen är alltså, enligt Melucci, viktigare än något annat. Melucci menar att det är individen själv som konstruerar sin identitet i samspel med det som händer omkring den.

Anthony Giddens är en brittisk sociolog som skrivit ett stort antal böcker kring identitet och globalisering. Giddens teori handlar om att vi människor i globaliseringens tidevarv är våra egna chefer och att självutveckling är viktigt. Individen tar egna beslut och bestämmer själv vad den vill göra och när den ska göra det. Giddens menar också att man tvingas välja livsstilar i dagens samhälle, man väljer sin livsstil och lever därefter.

Varje val, stora som små, som man gör bidrar, skriver Giddens, till personens självidentitet. Giddens skriver att självet inte är ett passivt ting. Genom att vi människor själva skapar våra identiteter så är vi också med och skapar sociala påverkningar. Giddens (1999 sid. 67) menar att identiteten är något medvetet och måste skapas och bevaras genom handlingar. Alsmark är etnolog och har skrivit om Giddens teori kring identitet. Alsmark (1997 sid. 65) tolkar Giddens som att identiteten hänger ihop med en persons biografi, men att identiteten och biografien inte är identiska med varandra. Identiteten kräver ett reflexivt arbete och en medveten skapandeprocess. Hur som helst så kan man inte skapa sin identitet utan att anknyta till reella händelser. Varje beslut som en människa tar är med och skapar identiteten hos en individ. Giddens skriver också om mindre barn och hur de skapar sin identitet i samspel med sina föräldrar. Hans teori kring hur barn skapar sin identitet är något som jag bortser ifrån i arbetet eftersom att den delen av hans teori inte är relevant då jag ska skriva om vuxna människor.

3. Huvuddel

I texten som följer kommer jag att presentera olika aspekter i den Judiska Identiteten som nämns i Judisk Krönika.

Det finns givetvis många olika faktorer som hjälper till att skapa och upprätthålla en judisk identitet i Sverige. I tidskriften pratas och skrivs det om vissa saker i detalj och andra inte; så kommer även jag göra eftersom att informationsmängden kring de företeelser jag valt ut varierar.

3.1. Historien som identitetskapare

Det finns de som menar att man inte ska definiera sin judiska identitet utifrån Hitler och händelserna kring andra världskriget. David Hartman (Hartman Judisk Krönika Nr. 2 2011) skriver, exempelvis, att den judiska identiteten bör utgå från Moses och händelserna kring Sinai, när Moses tar emot läran snarare än andra världskriget.

Man kan alltså inte bortse från den religiösa sidan av judendomen, enligt vissa. Detta är ett påstående som man kan sätta i kontrast till den undersökning som Lars Dencik och Karl Marosi (2007) gjort. En del av undersökningen handlar om vad judarna i Sverige ser sig som.

65,3% av de tillfrågade svarar att de primärt ser sig som en del av det judiska folket (Dencik 2007). Endast 4,5% ser det judiska folket främst som en religiös grupp och 24,5% ser sig som lika del religiös som en del av det judiska folket. Det finns de som anser att det är mycket viktigt att komma ihåg andra världskriget och ser den som en del av den kollektiva historien. Vissa är religiösa, andra är det inte.

3.2. Andra världskriget

En viktig del i skapandet och upprätthållandet av en judisk identitet är för många händelserna under andra världskriget. Det är för vissa också en anledning till att bejaka den judiska delen av den man är, en anledning att inte glömma bort. Lars Dencik går till och med så långt och kallar minnet av andra världskriget för det 614:e budet. Detta är en klar motsättning gentemot Hartman (Hartman 2011). Han menar att det är så viktigt att inte överge sin judiska identitet för att inte låta *de nazistiska mördarna* fullfölja det som de påbörjat (Dencik 2007, sid. 10). Detta är snarare ett argument för att inte överge sin judiska identitet, eller en viktig anledning till att skapa sig en judisk identitet. Vad argumentet än syftar till så är det en viktig anledning för honom och många andra att bejaka sin judiskhet, att inte glömma bort.

I en intervju med tidskriften *Judisk Krönika* (Mehr, ”Judiska skämt och judevitsar” 2011) berättar Isabel Sommerfeld om hur centralt andra världskriget är i hennes familj. Speciellt för hennes farmor, Isabell berättar att det nästan är det enda hon pratar om. Detta är ett argument som hon använder om någon säger något nedsättande om judar, hon berättar för personen hur hemskt svårt det var att vara jude under 40-talet och att det inte är något att skämta om. Trots att Isabell själv inte var född under 40-talet så är det en händelse, eller en serie händelser, som färgar henne.

Att handskas med förintelsen

Joakim Philipson skriver i ”Frågorna som skapar min identitet” (Philipson 1993, sid. 103) om förintelsen som något ingen jude kommer förbi. Alla judar måste handskas med förintelsen i formandet av sin identitet. Detta beror på, menar Philipson, att man inte ska glömma hur det är att vara offer. För den som är troende kan frågan ”Var var Gud i Auschwitz?” (Philipson 1993, sid. 103) vara paradoxal, men också självklar. Philipson skriver att det är viktigt för det

judiska folket att ställa frågor om varför saker händer. För att besvara frågor om förintelsen och varför eller hur det kunde ske så måste man kanske ställa andra frågor. Det viktigaste, menar Philipson, är att inte överge sin judiska identitet i allt det sorgliga för att på det sättet motverka att det onda skulle kunna hända igen. Att minnas, berätta och fråga är viktigt. Det får inte glömmas bort, menar Philipson. Just ifrågasättandet är Philipsson inte ensam om att nämna som viktigt för den judiska identiteten. Georg Klein (Klein, ”Vari består min judiska identitet?” 2010) berättar att den judiska diskursen varit, och är, viktig för honom i sin judiska identitet. Med den judiska diskursen menar han ifrågasättandet och uppmaningen till att ifrågasättande och utbildning.

Direktkontakt med förintelsen

Makarna Rajs berättar för Judisk Krönika (Lagercrantz ”Dagens tyska generation har ingen skuld men ett ansvar.” 2011) om hur de flyttat till Sverige för att deras gamla hemland, Jugoslavien, påminde för mycket om förintelsen. De båda var barn under förintelsen. De menar att även tyskar har ett ansvar för att det hemska som hände under förintelsen inte ska falla i glömska. De båda makarna föreläser om ämnet ett par dagar i veckan. Förintelsen är något som tillhör deras identitet och dagliga liv. Det är viktigt för dem att föreläsa och berätta för andra för att det inte ska glömmas bort. Förintelsen är en viktig del av deras identitet.

Lil är en kvinna i övre medelåldern. Hon arbetar som skådespelerska och har engagerat sig i såväl Palestina som Israel. Hennes pappa kom till Sverige när han var 13 år gammal. Hans familj ändrade namn från Tarschys till det mer svenskklingande Terselius, för att familjen inte ville, eller vågade ha Tarschys skrivet på dörren. Detta var strax efter kriget. Kriget har format henne, eftersom att hennes far kom till Sverige på grund av det. Under historiektioner i skolan identifierades hon som judinna när läraren pratade om ”den ariska rasen” och att Lil var dess motsats. Hon ser sig som judinna för att hon har judiskt blod i sina ådror, som hon själv uttrycker det. Hennes mamma är inte jude, men det stoppar inte Lil från att känna sig som judinna. När hon pratar om sin judiska identitet så nämner hon sin far och hans familj och allt det som de har fått utstå och genomgå (Mehr ”Judiska skämt och judevitsar” 2011). Andra världskriget är alltså något som varit med och format hennes identitet. Det är något som hon väljer att ta upp och ta med i vad som är hon.

Joanna Rubin Dranger visste knappt något om sitt judiska arv förrän hon under konfirmationen pratade med sin morfar om konfirmationsläsningen. Han belyste henne om

vad som hände under andra världskriget. Efter detta berättade hon för prästen om sin judiska identitet och frågade om hon ändå kunde vara med, men hoppa över själva konfirmationen. Efter många om och men fick hon det. Bland annat tack vare att hennes morfar, som var ordförande i Judiska Församlingen i Stockholm, hade ringt upp prästen. Joanna tyckte inte längre att det kändes bra att gå på konfirmationsläsningen och började istället gå med sin morfar till synagogan.

Andra världskriget har varit med i formandet av hennes judiska identitet, kanske var det till och med startskottet till att hon började bejaka sin judiskhet (Mehr, ”Midsommar infaller alltid på shabbat” 2011). Även för hennes morfar är andra världskriget en viktig del i den judiska identiteten.

Stefan Böhm, berömd skådespelare, berättar att historien är viktigt för honom, att han aldrig skulle kunna överge sin judiska identitet på grund av allt som hans familj har varit med om. Det är inte andra världskriget som är det viktigaste i hans konstruktion, snarare hans familjehistoria och även den judiska historien i stort, berättar han för Judisk Krönika (Rådestad, författare till ”Ingenstans tidigare i min familjehistoria har en far och hans barn fått växa upp i samma land” 2011).

3.3. Avståndstagande som identitetskapare

En gemensam nämnare är utanförskapet som vissa judar upplever i Sverige, en judisk identitet kan alltså stärkas av vad en person inte identifierar sig som, vilket jag skriver om längre ner i texten. Det man inte identifierar sig med, alltså, det en person tar avstånd från, är också en del av identiteten. Vem och vad identifierar man sig med och vad identifierar man sig inte med. Det är en fråga som också hör ihop med den judiska identiteten, speciellt i ett land som Sverige (det är tyvärr vanligt att man inte berättar om att man är jude för att slippa konflikter, som senare nämns i texten).

3.4. Falsk vänskap

Enligt Jackie Jakubowski sprids det elaka rykten och konspirationsteorier om judiskt herravälde på diverse webplatser, såväl bland högerextrema som bland muslimer i Sverige, skriver Jakubowski (Jakubowski i Ledaren till Judisk Krönika Nr. 5, 2011).

Sverigedemokraterna är ett problem som har uppstått för judar i Sverige, man har fått dem

som ”vänner” och de flesta judarna i Sverige ser det inte som någon positiv vänskap, snarare tvärtom. I Judisk Krönika (Can Nr. 6 2010) intervjuas Kent Ekeroth, riksdagsman för Sverigedemokraterna. Han berättar om hur judevänliga de är i hans parti. Ekeroth själv är jude, det är svårt att förstå vad han menar i det han säger om judar och muslimer, han tar inte avstånd från något. Han säger heller inte rakt ut att han har något emot muslimer, men SD och judar i Sverige står på samma sida, menar han. Kanske undviker han att svara på frågor på grund av att journalisten är muslim. Hur som helst så menar han att judar i Sverige borde se hans parti, SD, som vänner.

Jonathan Lehman (Lehman, ”Våra ”vänners” bästa vänner” 2010) beskriver i en artikel hur SD faktiskt inte alls är vänner av judar, utan snarare tvärtom. Lehman driver en tes som om att SD försöker utnyttja antisemitism utövad av människor från mellanöstern för att demonisera muslimer och att man från SD-håll inte alls vill den judiska befolkningen i Sverige väl. Vidare skriver han att partiets grundare, Gustaf Ekström, stred för Waffen SS och att detta är en historia som man inte tagit avstånd från.

Lena Posner-Körösi skriver för Judisk Krönika (Posner-Körösi ”Välkomna främlingen i ditt hus, för att du en gång själv var främling i Egyptens land” 2010) att de flesta judar i Sverige inte står bakom sverigedemokraternas politik och att endast ett fåtal faktiskt gör det. SD är för henne – och många med henne – inget som hon identifierar sig med.

3.5. Israel som heligt land och dess politik

Något som många däremot identifierar sig med, enligt Judisk Krönika 2010-2011 är Israel som nation. Det skrivs om och av människor som varit där, bor där eller på något sätt har en relation till Israel och dess politik. Israel är för många en viktig del av den judiska identiteten.

Det finns mycket hat mot judar i Sverige, detta bidrar inte till att man som jude känner sig mer som svensk. Paulina Neuding, en journalist, som bland annat skriver krönikor på Svenska Dagbladets ledarsida, berättar för Judisk Krönika (Rådestad, ”Det är inte min bakgrund som är judisk utan hela jag” 2011) om sin judiska identitet. Hon skiljer mellan bakgrund och identitet. Paulina säger att hon inte har judisk bakgrund – hon är judinna. Hon känner sig som svensk samtidigt som hon på något sätt känner ett visst utanförskap i Sverige, så att enligt sig själv är hon inte helt svensk. I Israel känner hon sig som hemma, samtidigt som hon inte står bakom den politik som drivs där. Något som gör det svårt för henne att känna sig helt svensk

är att judar ofta kollektiviseras och tvingas ducka när Mellanösternkonflikten diskuteras. Paulina berättar om när Israel var i Sverige för att spela Davis Cup (en tennisturnering för nationer). Man höll en fest för det israeliska laget i en källare, med Säpobilar utanför. Man fick alltså gömma sig för att kunna hylla sitt lag, år 2009, i Sverige. Detta, bland annat, gör det svårt att kunna identifiera sig fullt ut som svensk.

Lior, en judinna som bor i Sverige, vittnar också om att hon inte känner sig som svensk, trots att det var hennes tanke när hon flyttade till Sverige. Hon såg ett liv framför sig som skulle vara fyllt av glädje, vänner, fester med mera. Hon lämnade Israel för att hon inte trivdes där. Hon fick en tjänst vid Stockholms universitet. På frågan var hon kommer ifrån vill hon först inte svara när reportern ställer den. Hon är van vid att tvingas försvara både sig själv och Israels politik. Ju mer tid som går desto mindre känner hon sig som svensk, hon känner att hon inte riktigt passar in. Att flytta till Israel börjar mer och mer likna ett alternativ för henne. Hon tycker att Sverige är ett svårt land att smälta in i, det är svårt att känna sig som hemma här, menar hon.

Det är stora kulturskillnader mellan Sverige och Israel. Man är till exempel inte lika hjälpsam här som man är i Israel. Hon identifierar sig snarare som israel än som svensk. Att bli utsatt för rasism är vardag för henne. Hon har en kollega som brukar påpeka för henne vad han tycker om det som händer i och runt Israel. Per automatik blandas hon ihop med den politik som förs där. Hon har under perioder känt sig som en ”outsider i sitt eget land” (Mehr, ”Svensk och israel i Israel och Sverige” 2011). Att identifiera sig som svensk hjälper inte henne i upprätthållandet av sin judiska identitet, snarare tvärtom med tanke på att hon börjar fundera på att flytta tillbaka till Israel.

Yael har bott i Sverige i 30 år, främst i förorter, Rågsved i huvudsak. Hon kom till Sverige för att stanna, för att blida familj. Med sin äldsta son pratade hon hebreiska, men när hennes yngsta dotter fyllde ett år slutade hon prata hebreiska med sina barn. Hon ville inte att de skulle behöva uppleva samma splittring av identiteten som hon själv har gjort. Det är något som hon ångrar idag, men hon gjorde allt för att hennes barn skulle slippa känna den där dubbelheten som hon själv upplevt. När hon kom till Sverige hade hon svårt att känna sig hemma, hon kände att hon på något sätt stack ut vart hon än befann sig. Nu, främst på vintern, känner hon sig som hemma i Sverige. På vintern, när hon tar på sig kappa och hatt, känner

hon att hon smälter in. Då ser hon inte längre annorlunda ut. Hon blir ibland tilltalad på engelska för att hon ser annorlunda ut, som hon själv uttrycker det.

Hon har engagerat sig politiskt för att skapa en förståelse bland svenskar att alla israeler inte stödjer den politik som förs där. Hon ser sig som israel, identifierar sig med Israel, men är kritisk mot politiken. Efter att hon engagerat sig i politiken under ett antal år började en ny identitet växa inom henne. Uttalanden från israeliskt håll som hon upplevde som märkliga ledde till att hon kände sig mer och mer som en diasporajudinna än som israel. Samtidigt som hon inte skriver under på Israels politik och inte längre känner sig som israel så känner hon sig inte heller som svensk. Hon berättar om en händelse när hon var ute och protesterade mot Israels politik på ett torg i Stockholm. En man gick förbi och sa att han också hatar judar. Efter en sådan händelse är det inte lätt att se sig själv som helt svensk. Hon vet vad hon inte är, men hon har ett hem. Detta är inte en helt ovanlig form av konstruktion kring identiteten bland judar. Man känner sig inte helt hemma i Sverige och man känner sig heller inte hemma i Israel. Man har ett hem, men ingen nation som man känner att man tillhör.

En person som har en intressant syn på sin judiska identitet är konstnären Jean Claude Arnault, vars föräldrar båda är judar (Lundell, "Det jag tycker om i den judiska traditionen är uppmaningen till varje individ att tänka själv" 2010). Han har sagt att den judiska delen är en irrelevant del av hans identitet. Han beskriver ett utanförskap som han har känt i Sverige när det handlar om stipendier och bidrag. Men han säger inte att det är på grund av att han är jude, han säger att man som utlänning kan stå utanför. Samtidigt som han säger att det judiska är en irrelevant del av hans identitet så ser han det judiska som något historiskt, något som handlar om etnicitet och gemenskap. Han bortser från den religiösa aspekten. Han säger också att han påverkas av den familj han tillhör.

Jonatan är komiker och är känd för att skämta om allt och alla, men han tar illa vid sig när människor i hans omgivning "drar judeskämt"(Mehr, 2011). Om någon går för långt tar han till Israel/Palestina-konflikten för att på något sätt visa att det inte är något att skämta om. Den judiska identiteten är viktig för Jonatan. I sitt identitetskonstruerande har han tagit in Israel. Han säger inte att han inte känner sig som svensk, men Israel och vad som händer där är något som är viktigt för honom. Jonatan menar att svenskar inte vågar skämta om homosexuella eller svarta för att de är rädda att bli kallade för rasister eller homofober, men man vågar skämta om judar, detta är Jonatans egen uppfattning. Man är inte rädd att bli kallad för

antisemit. Det är sådana saker som gör det svårt för många judar att känna sig som helt svenska, eller som outsiders, trots att de i vissa fall är födda här.

Staten Israel är något som de flesta judar i Sverige stöder, men inte politiken som förs där. Israel är ett ämne som återkommer bland de flesta av de judar som jag läser om i Judisk Krönika. Många åker dit årligen, många har släkt där. Intressant är också att många identifierar sig med Israel, ser det som en del av sin identitet, men identifierar sig inte med politiken som förs där. Staten Israel är för många en viktig hörnsten i formandet av den judiska identiteten. Jonatan berättar också om att han tar till Israel och konflikten där som någon form av försvarsmekanism när någon går för långt i skämtandet om judar.

Identiteten är att inte veta vilken identitet man har

En ung man, Oriel, berättar för Judisk Krönika (Mehr, 2011) om hur han ser på sin identitet. I Sverige känner han sig välkommen, tack vare att hans fru fått visum här. Något visum fick hon nämligen inte i Israel, av den anledningen att hon inte är judinna. Därför kände varken Oriel eller hans fru, Katie, sig som hemma i Israel. Han känner att han inte kan ta till sig Israel som sin identitet för att hans familj inte är helt välkommen där, med tanke på hans fru, Katie. Han känner att han ser annorlunda ut i Sverige och känner sig av den anledningen inte helt hemma här. Oriel säger att hans identitet är att inte veta vilken identitet han har. Oriel har ofta fått stå till svars för Israels politik, men han har inte känt sig hotad. Oriel är troende och ser Israel som *The holy land*, som han kallar det och av den anledningen känner han större tillhörighet till Israel än till Sverige.

Trots att han inte känner sig hemma i Israel så definierar han sig som jude. Han har konstruerat en egen identitet utifrån att han inte vet vilken fot han ska stå på. Även om man inte känner sig hemma i Israel så kan man känna närhet till *The holy land*. Även Oriel som inte känner sig hemma i Israel tar in det i konstruktionen av sin identitet eftersom att han ser Israel som *The holy land*. Den dubbla identiteten, att vara medborgare i ett land och samtidigt tillhöra ett annat folk skriver Jackie Jakubowski om i en ledare till Judisk Krönika (Judisk Krönika Nr. 3 2011). Att bevara sin judiska identitet samtidigt som man närmar sig Sverige är något som de allra flesta judar gör. Det finns ganska få, som Jakubowski uttrycker det, som inte vill ta del av det nya samhället. Detta har bidragit till att man tagit till sig nya traditioner till sin identitet. Detta har på något sätt blivit judiskt. Att närma sig den andre samtidigt som

man inte tappar för mycket av sin judiska identitet är ett vanligt sätt bland judar i Sverige att upprätthålla sin judiska identitet.

Den politiska dimensionen kring Israel är mycket viktig för många, speciellt med tanke på att många högerextremister benämner sig som vänner av Israel för att tvätta bort föreställningen om att de skulle vara antisemitiska. Som jag skrivit tidigare så är det många judar i Sverige som inte står bakom politiken som förs där. Detta blir också en form av teknik att befästa sin judiskhet, att argumentera för att man inte stöder politiken som förs i Israel. Samtidigt blir det en reaktion mot de fördomar som finns runt om personerna. Det blir identitetskapande att ta ställning mot fördomar och den kollektivering som exempelvis Lior berättar om. Jackie Jakubowski skriver i en ledare (Judisk Krönika Nr.4 2011) om Anders Behring Breiviks ”kärlek” till Israel. Han menar att Breivik och människor som honom använder sig av Israel i sin kamp mot islam. Det blir ett problem för judar att sådana människor kallar sig sionister (stödjer den politik som förs i Israel) i kampen mot Islam. Judarna i Sverige har i de flesta fall ingenting emot vare sig muslimer eller Islam som religion, enligt Jakubowski. Även detta blir identitetsbildande att aktivt ta avstånd ifrån.

3.6.Familjen

Det är många som pratar om familjen, hur familjen har hjälpt till att skapa identitet eller i ett fall där familjen tagit avstånd från judendomen. I ett nummer av Judisk Krönika (Mehr ”Den judiska mamman, finns hon” 2011) handlar artikelserien om svensk-judiska dilemman om den judiska mamman. Hon beskrivs som en mamma som bryr sig, som en överbeskyddande person. Jacob är journalist och berättar att hans mamma ringer honom flera gånger om dagen. Han jämför sin relation till sin mamma med sin icke-judiska flickväs relation till sin mamma. Han menar att relationen är lika nära, men att hans egen mamma hör av sig oftare, han träffar sin mamma oftare. Detta är också något som tillhör hans judiska identitet. Han har en tätare, mer regelbunden, kontakt med sin mamma än hans flickvän har. Även David beskriver skillnader mellan sin mamma och sina icke-judiska vänners mammor. Han menar att närheten till familjen är mer central bland hans judiska vänner än den är bland hans icke-judiska vänner. David, en judisk man som blivit intervjuad av Judisk Krönika, erkänner att han generaliserar en aning, men att det nog ändå stämmer att judar har en närmare relation till familjen. David jämför också han med sin icke-judiska flickvän och hennes relation till sin mamma och ser ungefär samma skillnad som Jacob. Det är en nära relation, men de pratar inte

lika ofta. Närheten till familjen är bidragande i Davids judiska identitet. Federica berättar i samma artikel om sin relation till sin mamma. Hon berättar att hennes mamma har haft klara regler. Hon har också hon en tät kontakt med sin mamma. ”Hon ringer säkert femton gånger om dagen” säger Federica. När hennes kompisar fick sova över hos killar så fick hon absolut inte göra det. Det har alltid varit mamma som bestämt hemma hos Federica och det är något som har format henne i hennes identitet. Alla tre beskriver en liknande relation till sin mamma. I ingressen till artikeln beskrivs den judiska mamman som en hysterisk kvinna som är omtänksam, kärleksfull och vårdande. Det finns också de som bejakar sin judiska identitet som en reaktion mot att föräldrarna gett upp det judiska.

Gabriel, en judisk man, berättar för Judisk Krönika (Mehr, 2011) om att hans far när han kom som flykting till Sverige från Ungern ville lägga det judiska bakom sig. Genom att skaffa villa, Volvo, fira jul och byta efternamn försökte han bli helt svensk. Gabriel hade inte en aning om att han var jude förän familjen började gå till ”lokalen”. Lokalen var en synagoga. Det var där hans judiska identitet började ta form. Det var också där som han träffade sin fru. De två bestämde sig för att deras barn skulle få den judiska uppfostran som de själva saknat. De började fira de judiska helgerna och deras barn fick gå på relle, judisk undervisning för barn. Det var där han lärde sig att det inte var något att skämmas över att vara jude, snarare att det är något häftigt. Han uppfostrade sina barn judiskt med svenska inslag. På midsommarafton tänder de först sabbatsljusen för att sedan ha en stor fest med nära och kära. Jul firar de ibland, om jul infaller på en fredag så tänder de sabbatsljusen och firar dubbelt. Passar det dessutom ihop med chanukka så blir det dubbel glädje. I Gabriels familj kombinerar man och tar det bästa ur två världar. Gabriel och hans fru åker en gång om året till Israel för att hälsa på sina barn som bor där.

Att gifta sig

I Sverige kan man i dag gifta sig judiskt i olika församlingar, både om båda är judar och även om bara en av parterna har judisk mamma. Inte alla rabbiner i Sverige vill förrätta judiska bröllop där bara den ena parten har en judisk mor. Ett alternativ för de som inte hittar någon som kan förrätta en judisk vigsel är borgerlig vigsel med judiska inslag (Lagercrantz ”Borgerlig vigsel med judiska inslag” 2011). Av artikeln framgår att det också pågår en debatt kring vem som ska få gifta sig judiskt och vem som inte ska få gifta sig judiskt. Fredrik, en kille som konverterat till judendomen, berättar att det var när han träffade sin judiska flickvän

som han tog steget och konverterade till judendomen. Det finns flera olika anledningar till att han identifierar sig som jude, bland annat ifrågasättandet. Men det var när han träffade sin tjej som han tog steget till att bli jude och skapa sig en judisk identitet. För honom är också fredagen helig, han försöker fira sabbat varje vecka, även det är alltså viktigt i hans judiska identitet (Silberstein "Jag har hittat mitt hem" 2010). Familjen och arvet är viktigt för Daniel, han är nyfiken på sitt judiska arv, för varje år som går blir han mer nyfiken.

Daniel är en framgångsrik affärsman, det var hans farfarsfar som öppnade varuhuset NK. I det judiska ser han kulturen och framför allt ifrågasättandet och utbildningen som viktigt för honom själv som jude. Han är inte troende och firar jul med sin familj, på jobbet firar han channuka. Daniel tycker att integration är viktigt, att det är något som gäller för alla. Alla människor måste integreras med varandra, ingen ska helt behöva anpassas till den andre. Han är för integration inte assimilation, berättar han för Judisk Krönika (Lundell, "Människor kan leva med flera identiteter och skall inte tvingas till assimilation" 2010).

3.7.Kultur och högtider

Det finns ett antal synagogor i Sverige med olika inriktningar som finns som hjälp för att upprätthålla och skapa judisk identitet i Sverige. Man kan följa sin religiösa agenda fullt ut beroende på var man bor i landet. I Stockholm och Göteborg finns möjlighet att gå till såväl liberala som ortodoxa synagogor. I Malmö är församlingen ortodox. Som jag tidigare skrev så var det i Synagogan som Gabriel fick sitt första möte med judendomen. För att kunna göra en liten uppskattning av hur viktig synagogan är för judisk identitet i Sverige så använder jag mig av de siffror som presenteras i "Judiskt liv i Sverige" (Dencik & Marosi 2007) som jag redogör för tidigare i texten. Av alla de tillfrågade har 46,7% gått i synagogan vid något tillfälle under det senaste året. 8,9% av de tillfrågade går till synagogan varje sabbat eller oftare. Av dessa siffror är det svårt att säga på vilket sätt synagogan bidrar till skapandet och upprätthållandet av judisk identitet i Sverige.

Det är många i Stockholms församling som går i synagogan under Jom Kippur, berättar rabbin, David Lazar. Men under övriga året är det inte så många som deltar på gudstjänster. Vad det beror på vet han inte, då han är tämligen ny i församlingen. Han står inför en utmaning, där han ska försöka göra synagogan mer populär bland de som inte går där, men samtidigt behålla de som går där nu. Han vill också att fler bröllop ska äga rum i

församlingen, antingen genom att göra det mer attraktivt att konvertera (för den icke-judiska parten) eller viga fler par där bara en av personerna är jude (Rådestad "Kippa och hästsvans", 2010).

Det man kan se är att den är viktigare för vissa än vad den är för andra. Kulturen, historien och högtider är återkommande i Judisk Krönika. Det är många som firar högtider för att bejaka sin judiska identitet, både för de som är troende och de som inte är troende. Isabel Sommerfeld talar om att hon växte upp sekulärt med inslag av den judiska påsken och judiskt nyårsfirande. Även Joanna Rubin Dranger försöker fira högtider så gott det går. Hon nämner framför allt Sabbat. Hon önskar att hon firade fler högtider. Lars Dencik beskriver sin judiska identitet utifrån det kulturella. Han är en icke-troende jude. Trots att han inte är troende lever han ett starkt judiskt präglat liv. Han firar högtider, exempelvis firar han sabbat varje fredag. Han, som många andra, följer kosher så gott det går. Det är inte bara sabbat som han firar, han nämner också pesach (Jakubowski 1993, sid. 64-65). Dencik har också en mezuzah upphängd på sin dörrpost.

Joanna Rubin Dranger nämner sommarlägret på Glämsta som viktigt i bildandet av hennes judiska identitet, det är där som hon fått sin judiska uppfostran, säger hon (Mehr, 2011), hennes judiska uppfostran kommer alltså inte från föräldrarna. Det är vanligt, det är många som lär sig om sitt judiska arv, skapar sin judiska identitet, just på Glämsta. Glämsta är ett läger som hålls årligen under sommaren för judiska barn. Det hålls norr om Stockholm. Där hålls aktiviteter som fotboll och andra saker som hör sommaren till. Man lär sig också om judisk religion och tradition. Kulturen är en viktig del i upprätthållandet av konstnären Suzanne Nesims judiska identitet. Hon har bott på olika platser i världen och hon har identifierat sig som svensk och jude. Hon berättar för Judisk Krönika att det finns judiska inslag i hennes konst. Kultur och humor har varit viktiga delar av hennes liv och formandet av hennes identitet (Rådestad Judisk Krönika Nr. 2 2010). Man kan på Lunds universitet läsa Jiddisch, det är inte bara judar som får läsa kursen, men det är ett sätt för judar att komma närmare sin judiska identitet. Från början var kursen ettårig, men efter påtryckningar från elever går den nu över två år. Schulman är själv lärare för kursen och det är han själv som beskriver att det var på grund av påtryckningar från elever som kursen utökades från ett år till två år. (Schulman "Jag trodde aldrig att jag någon gång i livet skulle föreläsa i jiddisch" 2010).

I ovan nämnda undersökning, ”Judiskt liv i Sverige” (Dencik & Marosi 2007) står att 85% av de tillfrågade församlingsmedlemmarna har stått Bar-Mitzva. En mycket lägre siffra gäller för tjejernas motsvarighet, Bat-Mitzva, där endast 52,3% svarar att de gjort det. En Bar Mitzva, eller Bat Mitzva kan vara en religiös handling, det kan också vara enbart kulturellt. Man måste inte vara religiös och troende för att stå bar Mitzva.

Omskärelse

Att vara omskuren är ett tecken på att man är jude, men alla judar är det inte av olika anledningar. Att bli omskuren är inte något som i sig skapar judisk identitet eftersom att det i de flesta fall inte är ett aktivt val av individen som blir omskuren. Det skapar en del av den judiska identiteten som pojken kommer att hålla fast vid under resten av livet. Det är snarare ett sätt för föräldrarna att hjälpa till att skapa en judisk identitet åt sina barn. Samtidigt blir det också identitetsstärkande för föräldrarna när de låter sina barn omskäras. I Sverige har det pågått en debatt som har rört omskärelse av pojkar av skäl som inte är medicinska. I Sveriges rikets lag står att man kan få tillstånd för att utföra omskärelse även om man inte är legitimerad läkare. Det finns lagar och förordningar som skulle kunna göra det problematiskt att låta sin son omskäras om skälen inte är medicinska, samtidigt så är det inte förbjudet med omskärelse av religiösa orsaker (Socialstyrelsen, <http://62.95.69.3/SFSdoc/01/010499.PDF>).

I undersökningen (Dencik & Marosi 2007) svarar 93,1% av de tillfrågade att de är omskurna och 84,7% att deras söner är omskurna. Själva omskärelsen är snarare ett bevis på att man är jude än något som ingår i en persons konsturerande av den judiska identiteten, samtidigt så är det en sak som är svår att bortse från när man skapar sin egen identitet. Omskärelsen kan givetvis vara viktig för skapandet av den judiska identiteten för en person i det långa loppet. Adam M. Bright skriver i en artikel i Judisk Krönika (Bright, ”Gyllene snittet” 2010) om omskärelsen som något viktigt för den judiska identiteten. Detta är i USA, men den är med i Judisk Krönika. Omskärelsen skulle kunna vara lika viktigt för judar i Sverige som den är för judar i USA. Han skriver att omskärelsen är det viktigaste av de 613 buden.

3.8. Inomjudisk debatt och diskurs

Just diskursen och debatten är ämnen som återkommer som identitetsskapande och/eller stärkande för den judiska identiteten. Ifrågasättandet nämns av Jean Claude Arnalut (Lundell, Judisk Krönika, 2010) som viktigaste med den judiska traditionen är att individen uppmanas till att tänka själv, den judiska diskursen. Detta påminner en del om det som Philipson skriver om ifrågasättande. Att själv tänka, agera och ifrågasätta är för Arnault viktigt, även om han inte ser den judiska delen av hans identitet som något viktigt. Den här tanken får stöd av flera personer som nämns i texten. Såväl Georg Klein (Klein, 2010) som Joakim Philipsson (Philipson 1993, sid. 103) anger ifrågasättande som viktigt för den judiska identiteten.

Det pågår en inomjudisk debatt om vad som är den rätta läran och hur man bör leva som jude. Stefan Einhorn (Einhorn i Judisk Krönika Nr. 4, 2011) ger ett bidrag till debatten om att judendomen är föränderlig. Einhorn menar att man inte väntar på Messias, det är människorna själva som har till uppgift att skapa en perfekt värld.

Han skriver också att informationssamhället har gjort att många av dagens moderna judar har svårt att veta vad den rätta läran är. Einhorn menar att judendomen inte ska vara statisk och att människan inte har förlorat rätten att tolka judendomen. Han menar att man inte kan, eller ska, utgå från tolkningar som gjordes för tusen år sedan. Det är alltså inte en lära som man inte får röra, enligt Einhorn. Det är en modern syn på religion som han argumenterar för, samtidigt som han säger att det finns delar som inte får förändras (han säger dessvärre inte vilka delar det handlar om). Einhorn belyser också att det inte är en ny debatt, utan snarare en debatt som alltid pågått. En debatt mellan konservatism och nytänkande. Chefredaktören för Judisk Krönika, Jackie Jakubowski, skriver i en kolumn i samma nummer att man måste tillåta förnyelse (Jakubowski, kolumn i Judisk Krönika Nr. 4, 2011). Om man inte skulle tillåta förnyelse så skulle vi fortfarande ha slavar och straffat grannar som inte vilar på sabbat, exempelvis. Han argumenterar alltså också för förnyelse.

Det finns också de som argumenterar för att ens judiska identitet ska kretsa kring Moses och inte Hitler eller Faraos (Hartman Judisk Krönika Nr. 2 2011). Det är en syn som är till viss del mer konservativ än de två andra personernas syn. Samtidigt så argumenterar David Hartman (Hartman 2011) mot förnyelse. Han argumenterar för en religiös judendom, men inte för en bestämd lära. Jackie Jakubowski intervjuar Michael Melchior, känd rabbin (Jakubowski "En avvikande röst som erbjuder ett alternativ till ultraortodox isolationism och intolerans" 2011),

som argumenterar för att Ultraortodoxin inte är ett realistiskt alternativ och att ultraortodoxin börjar likna en sekt, de isolerar sig istället för att integreras i samhället. Detta avståndstagande mot ultraortodoxin som Melchior står för är ännu en hjälp för sekulariserade judar att se sig som judar. Det har under åren pågått en debatt kring den rätta judiska läran. Melchior säger att han känner till den (Jakubowski, 2011). Det har varit diskussioner som säkerligen lett till kluvenhet bland vissa människor och splittring bland Sveriges judar. Samtidigt pågår en debatt kring vad som är judisk kultur; vissa menar att för att det ska få kallas för judisk kultur så måste vissa religiösa inslag finnas med. Det ska vara religiöst, bara för att en person som är jude sysslar med kultur så blir det inte per automatik judisk kultur, menar Lizzie Oved Scheja (Oved Scheja "En kultur förankrad i judendomens källor" 2011). Oved Scheja menar att själva sökandet efter svaret på är judisk kultur i sig.

Stefan Böhm (Böhm, "Judendomen utan kultur är som ett tomt kärl" 2011) skriver i sitt inlägg i debatten att judar skapar judisk kultur, religiösa eller icke-religiösa. Han menar att man från judiskt håll är rädd för att *de andra ska påverka oss* (Böhm, 2011 sid. 38). Han menar att det finns någon form av elitism i diskussionen, att judar delas in i hur judiska de är, som att en religiös jude är mer jude än vad en kulturell är.

I en intervju som Anneli Rådestad gör för Judisk Krönika (Nr. 5 2011) berättar Stefan Böhm om att han inte gillar debatten, han menar att man rangordnar hur judisk man är. För honom är man lika mycket jude, vare sig man tror eller ej. Han är kulturell jude och är säker på att det finns många judar i Sverige som är judar på samma sätt som han själv. Debatten är för honom en debatt som inte borde existera. I en insändare till tidskriften Judisk Krönika (Nr. 5 2011, sid. 42) skriver en man vid namn Aron Neuman att alla inriktningar skall få finnas. Alla är delar av judendomen och har därför rätt att existera, de ska stärkas istället för att på något sätt bekämpas. Hela den här debatten är såklart något som kan skapa stor förvirring bland judar i Sverige.

Att ta ställning i en sådan här debatt är något som kan vara viktigt för upprätthållandet av den egna judiska identiteten, att få diskutera dessa frågor skulle kunna verka för att legitimera sin egen judiska identitet. Om läran skriver Paula Hershon-Ringskog att den ortodoxa läran behövs för att arvet ska leva vidare. Hon bor själv inte i Sverige, men följer judiskt liv i Sverige via Judisk Krönika. Hon skriver vidare att man i tidskriften smutskastar den ortodoxa läran och att judar i Sverige håller på att assimileras, så har det varit länge, skriver hon på

debattsidorna i Judisk Krönika. I samma nummer bemöter Thomas Böhm den kommentaren och skriver att de Ortodoxa inte är de enda som har rätt att tolka judendomen. Han menar att man måste respektera varandra (Debattsidorna i Judisk Krönika, sid. 34-35).

4. Analys

När jag nu, i analysen, använder mig av Denciks davidsstjärna vill jag påpeka för läsaren att alla individer måste inte nödvändigtvis förhålla sig till alla punkter som berörs, eftersom att det är ett analytiskt verktyg. Det är ett redskap som kan hjälpa till när man analyserar judisk identitet, men som inte stämmer in fullt ut på alla. Under arbetets gång har jag upptäckt att få, om ens någon, förhåller sig till alla punkter i Denciks davidsstjärna.

Det som några av artiklarna behandlar är förhållandet som vissa människor har till andra världskriget och händelserna i Europa. Det är inte enbart de som varit med själva under kriget som väljer att se kriget som något viktigt för deras judiska identitet. Som både Anthony Giddens och Alberto Melucci menar så väljer man själv vad som är ens egen identitet, man plockar själv vad man vill identifiera sig med och vad man inte vill identifiera sig med. Människorna som jag beskrivit tidigare i texten har alla olika anknytningar till kriget, enligt vad som kommer fram i Judisk Krönika. Vad som är gemensamt för dem är att de alla nämner det som något viktigt i deras judiska identitet. Det är de själva som väljer att ta upp det och det är, enligt det konstruktivistiska synsätt som Giddens och Melucci beskriver, de själva som väljer att ta med just detta i deras judiska identitet. Lars Dencik kallar det för det 614:e budet, vilket säger en del om hur viktigt det är just för honom. Isabell Sommerfeld berättar om hur andra världskriget är det enda som hennes farmor pratar om, det här påverkar hennes identitet eftersom att hennes farmor pratar om det. Makarna Rajs, som själva föreläser om händelserna för att de inte ska falla i glömska var själva drabbade av händelserna kring 40-talet i Europa. De alla skapar sin judiska identitet utifrån händelser som de själva varit med om, eller händelser som de bara läst och hört om. Dessa människor har på ett eller annat sätt sin judiskhet som upplevelsefilter, eftersom att de färgas av de händelser som skedde under kriget.

Philipsson och Klein skriver att ifrågasättandet är viktigt i den judiska religionen. Genom att ställa frågan var ”var gud i Auschwitz?” (Philipson 1993, sid. 103) så kommer också en

religiös aspekt in, judendomen som religion som Dencik (Dencik 1993, sid. 55) kallar den delen av den judiska identiteten.

Det finns de som har svårt att identifiera sig med Sverige och svenskhet som upplevelsefilter bland människorna som intervjuas och skriver i Judisk Krönika. Vissa känner sig som svenskar, men inte fullt ut. Det är inte den sekulära lutheranismen, som Dencik förklarar (Dencik 1993, sid. 55), som är problemet, det handlar snarare om svenskheten. Det är svårt att känna sig som en del av landet när ett främlingsfientligt parti får vara med och dela makten, eller ett land där det är okej att skämta om judar. När dessa människor konstruerar sin identitet väljer de alltså att bortse från vissa delar av det svenska. Det är inte bara den svenska politiken som många väljer att inte se som en del av sin identitet.

Att man inte identifierar sig med Israels politik är ett ämne som är återkommande i Judisk Krönika, ändå definieras många judar i Sverige med vad som händer där. Att stå bakom Israel, men inte politiken som förs där och samtidigt vilja vara svensk är för många svårt. Därför väljer många, enligt det konstruktivistiska synsätt som både Melucci (1991) och Giddens (1997) representerar, att ta delar av det svenska och delar av det israeliska i skapandet av sin judiska identitet.

Oriel illustrerar på ett tydligt sätt att man kan ha Sverige som hemland utan att känna sig hemma här, han ser dessutom Israel som det heliga landet, men han känner sig inte hemma där ändå, han stödjer heller inte politiken som förs där. Det finns också en religiös aspekt på detta, Israel kan vara viktigt för en jude trots att personen inte känner sig hemma där nu, i detta livet. Teorierna går här isär kring skapandet av judisk identitet. Melucci och Giddens menar att man själv väljer vad man plockar in i sin identitet utifrån vad man ser, hör och känner, medan Dencik menar att punkterna i hans Davidsstjärna som han berör är något som alla judar på något sätt brottas med. De som inte identifierar sig med Israel präglas trots det av Israels faktiska existens, det är inget som en jude kan bortse ifrån om man tittar på Denciks Davidsstjärna.

Den judiska mamman beskrivs som en stereotyp av några av personerna i undersökningen, det är personerna själva som kallar henne för en judisk mamma. Detta är något som gör det lättare för personerna att upprätthålla sin judiska identitet i Sverige. Att beskriva sin mamma som en ganska typisk judisk mamma är något som de själva gör och det är de själva som väljer att

identifiera henne som en sådan. Detta är något som hjälper personerna att upprätthålla den judiska identiteten. De hade lika gärna kunnat beskriva henne som en mamma och definierat henne som en vanlig mamma, men det väljer de inte att göra. Hon beskrivs som överbeskyddande och ifrågasättande, ifrågasättandet är något som återkommer flera gånger, det är typiskt för den judiska religionen. Här kommer två delar in från Denciks davidsstjärna, judiskhet som upplevelsefilter på grund av att de definierar sin mamma som typiskt judisk och har därför i någon mån det judiska i sin identitet, de tycker att de har en normal relation med sin mamma och det är skillnad mellan deras icke-judiska vänners relationer till deras mödrar. Svenskhet som upplevelsefilter eftersom att de jämför sig med sina icke-judiska vänner och kan se skillnader, svenskhet är något som ingår i deras identitet. Sverige är deras hemland för att det är här som de är uppväxta. Svenskhet och Sverige som hemland går på något sätt hand i hand, eftersom att svenskhet är något som man tar in i sin identitet genom att bo i Sverige.

Familjen är över lag en viktig, eller central del, i skapandet och upprätthållandet av en judisk identitet. Gabriel och Daniel är ganska lika i förhållande till deras judiska identiteter, de båda firar högtider och de har utvecklat sin judiska identitet genom åren. Det är de själva som väljer på vilket sätt de vill bejaka sitt judiska arv. Att fira högtider är för dem något viktigt och det är de själva som väljer att se det som något viktigt, man skapar sin identitet genom aktiva val, som Giddens (1997) beskriver det. Gabriel satte också sina barn i reelle, judisk religionsundervisning, för att de skulle lära sig om sin religion och för att få hjälp med att bejaka sin judiska identitet. Att uppfostra sina barn på ett judiskt sätt, att fira judiska högtider eller att gifta sig judiskt är alla val som individer själva gör för att bejaka sin judiska identitet i Sverige. Både Daniel och Gabriel nämner att de firar jul och midsommar, ibland blandar de judiska och svenska högtider, som vid midsommar i Gabriels fall exempelvis.

Judendomen som religion finns med här dels för att det kan vara en religiös handling att gifta sig på ett judiskt sätt, högtiderna kan också de firas av religiösa anledningar. Fredrik som konverterat har på något sätt hittat hem i den judiska traditionen och är en troende jude. Det var tack vare henne som han hittade den judiska tron. Man kan också se att delar av den sekulära lutheranismen, som Dencik beskriver i sin davidsstjärna, passar in här, då både Daniel och Gabriel firar jul, trots att det är en kristen högtid. Alla dessa personer är uppvuxna i Sverige och har Sverige som hemland och både svenskhet och judiskhet som upplevelsefilter. Gabriel åker årligen till Israel, vilket också det bidrar till en starkt judisk identitet. Om man analyserar Gabriel och hans judiska identitet så berörs några punkter i

Denciks (1993) davidsstjärna; han firar svenska högtider och judiska, han åker till Israel med jämna mellanrum, han går i synagogan ibland. Detta är om man ser på det ur en konstruktivistisk synvinkel något som han gör medvetet.

I Sverige kan man, om man vill, gå till synagogan, inte i hela landet, men om man bor i Stockholm, Göteborg eller Malmö har man möjlighet att gå dit. Det finns i dessa tre städer möjlighet för judar inom alla riktningar att gå, man måste inte vara ortodox för att kunna gå till en synagoga i Sverige. Å andra sidan måste man inte vara judisk för att få gå in i en synagoga. Det är ett antal som i Sverige väljer att gå i synagogan för att upprätthålla sin judiska identitet, men man vill i Stockholm att fler ska börja besöka synagogan. Man jobbar där aktivt för att fler ska komma dit.

Högtider och kultur är viktigt för vissa när det handlar om den judiska delen av identiteten. Det finns ett sommarläger som hålls på Glämssta, utanför Stockholm, dit man kan gå om man vill umgås med andra judiska ungdomar och för att lära sig om den judiska traditionen, kulturen och religionen. Det här kommer in i Denciks davidsstjärna på grund av att det är religiös undervisning där och faktumet att det är ett sommarläger för judiska ungdomar går in under judiskhet som upplevelsefilter. Detta har för Joanna varit viktigt i skapandet av hennes judiska identitet, det är hon själv som valt att åka dit och det är hon själv som ser det som något som skapat hennes judiska identitet. Sommarläger är något som en individ själv väljer att gå på, genom att göra det valet så hjälper man till att skapa sin judiska identitet. För att upprätthålla den får man göra andra val, som att fira högtider, gifta sig eller låta sina barn omskäras, som några exempel. Att gå på relle är kanske inte för barnen något som de själva väljer, men det är något som föräldrarna väljer och detta stärker deras egna judiska identitet. Omskärelse är inte det heller något som är självvalt för barn, men också detta är något som stärker föräldrarnas judiska identitet. För att bejaka sin judiska identitet kan man på Lunds universitet läsa jiddisch, detta är också ett aktivt val i upprätthållandet, eller skapandet av en judisk identitet för en jude i Sverige.

Bar- och Bat Mitzva är högtider som också firas i Sverige. Att stå Bar- eller Bat Mitzva är något som man själv aktivt väljer och detta hjälper både föräldrar och ungdomar i upprätthållandet av den judiska identiteten. Såväl omskärelse, Bar Mitzva och högtider är i grunden religiösa inslag i det judiska. I Sverige behöver det inte vara på det viset, i Sverige firas högtider i vissa fall på ett mer sekulariserat sätt och därför skulle omskärelse, Bar Mitzva

och att fira högtider kunna vara något kulturellt och inte enbart religiöst. Det skulle kunna innebära att man gör det för att bevara kulturen snarare än religionen.

Den judiska debatten som sker i Sverige beskrivs i Judisk Krönika. Vissa menar att man ska bevara den ortodoxa, rena läran, och andra menar att man ska utvecklas. Den här debatten är för personerna som deltar viktig för deras judiska identitet. Samtidigt så kan den leda till splittring bland de som är osäkra på sin judiska identitet. När jag analyserar undersökningen kan jag se att Giddens (1997) och Melucci (1991) konstruktivistiska tankar om att man själv skapar sin identitet genom aktiva val, passar bra in här, det är många personer i Judisk Krönika som beskriver hur de skapar sin judiska identitet utifrån aktiva val, man tar in vissa inslag och tar avstånd från andra. Denciks Davidsstjärna (1993) är svårare att applicera på materialet. Genom att studera texter i Judisk Krönika kan man se att människor passar in på vissa punkter, men inte på andra. De som berörs minst är punkterna som handlar om judendomen som religion och sekulariserad lutheranism, som enligt Dencik är ett sätt att utöva religionen och att religion är en privatsak, samt att religionen i någon mening är något en person vill tjäna något på.

Judendomen som religion framkommer främst i debatten där den rätta läran är viktig för vissa. Det som pekar på sekulariserad lutheranism är främst att man firar högtider på ett sätt som många svenskar gör, med det menar jag att man snarare firar på grund av kulturen än på grund av den faktiska betydelsen av högtiderna. Israel är något som berörs flitigt, det finns de som identifierar sig starkt med landet, det finns också de som inte identifierar sig med Israel. Israels existens är något som ofta berörs, många judar har i Judisk Krönika något att säga om ämnet. Man ser också att det kan vara svårt ibland att vara både jude och svensk på samma gång, som vid tennismatchen mellan Sverige och Israel, då människor upplevde att de var tvungna att gömma sig och ha piketpoliser som skydd i sitt eget hemland för att fira sitt lag (Rådestad, ”Det är inte min bakgrund som är judisk utan hela jag” 2011).

5. Resultat

För vissa människor är det judiska en självklarhet, något som man lärt sig och hållit i ända sedan barnsben. För andra är det komplext, på grund av att föräldrar har tagit avstånd från det judiska har man själv fått skapa en judisk identitet utifrån de förutsättningar som finns i Sverige. Många får utstå hån, till och med på arbetsplatser, andra tycker att det är helt

fantastiskt att vara en del av det judiska. Genom att studera texter, intervjuer och debattinlägg i Judisk Krönika från 2010 och 2011 har jag kommit fram till att det över lag finns goda förutsättningar för att skapa judisk identitet i Sverige, enligt Judisk Krönika. Jag har också kommit fram till att det finns en del problematik kring politik i såväl Sverige som Israel. Judar i Sverige blir ofta, enligt de texter jag läst, per automatik hopkopplade med en politik som de inte alls står bakom och detta kan leda till att det är svårt att känna sig som en del av landet man bor i. Vissa känner sig inte välkomna till fullo i Sverige, trots att de spenderat stora delar av sina liv här. Det finns bland vissa en dubbelhet som gör det jobbigt att vara jude i Sverige, vissa vet inte riktigt vart de hör hemma eller vad de ska identifiera sig med. Genom att studera Judisk Krönika kan man också se att många judar väljer av ett smörgåsbord av möjligheter till att bejaka sin judiska identitet, vissa firar högtider, andra går i synagogan och vissa följer läran fullt ut, i den mån det är möjligt. Teorierna har passat bra till mitt arbete då de har handlat om att skapa identitet. Aktiva val kring den judiska identiteten är genomgående bland de personer som jag läst om. Lars Denciks teori med davidsstjärnan är ett verktyg som kan användas för tolkning av judar i diasporan var svårare att applicera än Melucci (1991) och Giddens (1997) teorier kring identitet. Kanske för att Denciks verktyg är för precisa. Det är svårt att applicera Denciks teori på grund av att den är precis och att få människor på ett tydligt sätt berör alla de punkter som Dencik beskriver.

När jag tittar på allt material jag samlat in så kan jag använda mig av Denciks davidsstjärna, men det är svårare att använda den på enskilda individer, man får inte tillräcklig information om varje enskild person. Det gick, som jag tidigare skrev, att applicera den fullt ut på Gabriel och hans liv, men i övrigt gick det inte. Det är en intressant teori, då den stämmer överens generellt med det som skrivs i Judisk Krönika. Resultatet som jag kommit fram till, att det går att upprätthålla och skapa en judisk identitet i Sverige, enligt Judisk Krönika 2010-2011, är inte på något sätt allomfattande då jag använt mig av litteratur som långt ifrån behandlar alla judar i Sverige. Det enda man kan säga utifrån den här undersökningen är att det generellt går att skapa en judisk identitet i Sverige. Jag tycker ändå att jag valt en bra metod för att få fram ett generellt resultat. Alternativet hade varit intervjuer och det hade varit svårt att få tag i tillräckligt många individer. Det hade varit svårt att få tag på personer som hade varit spridda både geografiskt och utövande på olika sätt, religiöst och kulturellt. Genom att läsa Judisk Krönika har jag kunnat läsa om hur politiker, läkare, konstnärer, rabbiner och andra människor utövar och skapar sina judiska identiteter. Det hade inte varit möjligt genom

intervjuer. Judisk Krönika är en tidskrift som når ut till såväl unga som gamla och människor från olika klasser.

6. Diskussion

De antaganden som jag hade på förhand kring judisk identitet var svåra att veta något om. Jag visste inte riktigt vad jag skulle förvänta mig av arbetet. Självklart visste jag att man på något sätt kan skapa en judisk identitet i Sverige, men hur man gör, eller om det finns någon form av ramar, visste jag inte.

Det som varit mest fascinerande är att det är så många som fokuserar på kulturen och historien och så få som faktiskt ägnar sig åt religionen. Det hade helt klart varit intressant att göra intervjuer för att själv kunna ställa de frågor som jag ville ha svar på. Nu fick jag istället leta bland ett omfattande material för att få svar på mina frågor genom andras intervjuer.

Det som jag tar med mig in i framtiden från detta arbete är främst att det finns många olika sätt att skapa en judisk identitet på, att man till och med kan skapa den som en reaktion mot något, som de som skapat den som en reaktion på att deras föräldrar inte utövat religionen. Det mest skrämmande med arbetet är att det fortfarande, på 2000-talet, i ett modernt land, kan vara svårt att utöva sin religion på grund av förföljelser och trakasserier.

Antisemitismen i Sverige lyser igenom på flera ställen i texterna, vilket är något som är värt att ta med in i såväl undervisning som privatliv.

6.1. Metoddiskussion

Hermeneutik har varit enkelt att använda sig av vid ett första skede, eftersom att jag visste vad jag ville undersöka. Ämnena fick däremot läggas fram efter hand. Samtidigt har hermeneutiken sina brister. De största brister jag upplevt är att det är mina tolkningar av texter som tas upp i texten, det är jag som sorterar materialet, och det är jag som, så att säga, bestämmer vad som är viktigt. Dessa brister påverkar rimligtvis validiteten, eftersom att en annan person med en annan bakgrund de facto skulle kunna komma fram till ett annat resultat.

Jag fick stor hjälp av Denciks davidsstjärna när jag skulle välja vilka identitetsaspekter jag skulle fokusera på. Den hjälpte mig också att få struktur i min uppsats, eftersom att jag med hjälp av den fick en aning om vad jag skulle leta efter när jag läste texterna.

7. Referenser

Alsmark, G. (red.) (1997). *Skjorta eller själ?: kulturella identiteter i tid och rum*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, D. & Peste, J. (2008). *Judisk mosaik: introduktion till judisk religion, kultur och tradition*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bankier, Joanna & Jakubowski, Jackie (red.) (1993). *Judisk identitet*. Stockholm: Natur och kultur

Bright, Adam M. "Gyllene snittet", *Judisk Krönika*. Nr. 4, 2010.

Böhm, Stefan. 2011. "Judendom utan kultur är som ett tomt kärl", *Judisk Krönika*. Nr. 1, 2011.

Can, Mustafa. 2010. "Kent Ekerot: Judarna är nyttiga idioter för muslimerna", *Judisk Krönika*. Nr.6, 2010.

Dencik, Lars (2007). *Judendom i Sverige: en sociologisk belysning*. Uppsala: Swedish Science Press

Dencik, L. (1993), "Hemma i hemlösheten". Jackie Jakubowski (Red.) *Judisk Identitet*. Stockholm: Natur och kultur

Dencik, Lars (2007). *Judiskt liv i Sverige: identitet, levnadsvanor och attityder bland medlemmarna i de judiska församlingarna i Sverige vid ingången till 2000-talet*. Stockholm: Judiska Centralrådet

Einhorn, Stefan. 2011. "Judendomen är ett debattforum genom årtusendena. Den här artikeln är en möjlig tolkning av judendomens budskap för dagens människor", *Judisk Krönika*. Nr. 4, 2011.

Giddens, A. (1999). *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos

Groth, Bente 2002. *Judendomen: Kultur, Historia, Tradition*. Stockholm: Natur och Kultur

- Hartman, David. 2011. ”Det är inte minnet av Farao som skall vara grunden för en meningsfull judisk identitet. Inspirationen måste komma från Moses.” *Judisk Krönika*. Nr.2, 2011
- Ilicki, Julian (1993). ”Judiskhet som nationalitet”. Jackie Jakubowski. Jackie Jakubowski (Red.) *Judisk Identitet*. Stockholm: Natur och kultur
- Jakubowski, Jackie. 2011. Chefredaktörens ledare, *Judisk Krönika*. Nr. 5, 2011.
- Jakubowski, Jackie. 2011. Chefredaktörens kolumn, *Judisk Krönika*. Nr. 4, 2011.
- Jakubowski, Jackie. 2011. Chefredaktörens ledare, *Judisk Krönika*. Nr. 3, 2011.
- Jakubowski, Jackie. 2011. ”En avvikande röst som erbjuder ett alternativ till ultraortodox isolationism och intolerans”, *Judisk Krönika*. Nr. 1, 2011.
- Klein, Georg. 2011. ”Vad består min judiska identitet?”, *Judisk Krönika*. Nr. 1, 2010
- Lagercrantz, Samuel. 2011. ”Borgerlig vigsel med judiska inslag”, *Judisk Krönika*. Nr. 5, 2011.
- Lagercrantz, Samuel. 2011. ”Dagens tyska generation har ingen skuld men ett ansvar”, *Judisk Krönika*. Nr. 2, 2011.
- Lehman, Jonathan. 2010. ”Våra ”vänners” bästa vänner”, *Judisk Krönika*. Nr. 6, 2010.
- Lukács, Judit (2007). *Med keps och kippa: en judisk familj i Sverige*. Stockholm: LL-förlaget
- Lundell, Michaela. 2010. ”Det jag tycker om i den judiska traditionen är uppmaningen till varje individ att tänka själv”, *Judisk Krönika*. Nr. 4, 2010.
- Lundell, Michaela. 2010. ”Människor kan leva med flera identiteter och skall inte tvingas till assimilation”, *Judisk Krönika*. Nr. 6, 2010.
- Mehr, David. 2011. ”Judiska skämt och judevitsar”, *Judisk Krönika*. Nr 1, 2011.
- Mehr, David. 2011. ”Midsommar infaller alltid på shabbat”, *Judisk krönika*. Nr. 3, 2011.

Mehr, David. 2011. ”Svensk och israel i Israel och Sverige”, *Judisk Krönika*. Nr. 4, 2011.

Mehr, David. 2011. ”Den judiska mamman, finns hon?”, *Judisk Krönika*. Nr. 2, 2011.

Melucci, A. (1992). *Nomader i nuet: sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle*. Göteborg: Daidalos.

Oved Scheja, Lizzie. 2011. ”En kultur förankrad i judendomens källor”, *Judisk Krönika*. Nr. 1, 2011.

Philipson, J. (1993). *Frågorna som skapar min judiska identitet*. Jackie Jakubowski (Red.) *Judisk identitet*. Judisk identitet. Stockholm: Natur och kultur

Posner-Körösi, Lena. 2010. ”Välkomna främlingen i ditt hus, för minns att du en gång själv var främling i Egyptens land”, *Judisk Krönika*. Nr. 6, 2010.

Rådestad, Anneli. 2011. ”Ingenstans tidigare i min familjehistoria har en far och hans barn fått växa upp i samma land”, *Judisk Krönika*. Nr. 5, 2011.

Rådestad, Anneli. 2010. ”Det är inte min bakgrund som är judisk utan hela jag”, *Judisk Krönika*. Nr. 1, 2011.

Rådestad, Anneli. 2010. ”Kippa och hästsvans”, *Judisk Krönika*. Nr. 5, 2010.

Schulman, Salomon. 2010. ”Jag trodde aldrig att jag någon gång i livet skulle föreläsa i jiddisch”, *Judisk Krönika*. Nr. 6, 2010.

Silberstein, Willy. 2010. ”Jag har hittat mitt hem”, *Judisk Krönika*. Nr. 5, 2010.

Ödman, Per-Johan. 2017. *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik (3. Uppl.)*. Lund: Studentlitteratur

Internet

Judisk Krönika på nätet: www.judiskkrönika.se

Socialstyrelsen, <http://62.95.69.3/SFSdoc/01/010499.PDF>

Daniel Andrén

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se